

Elektroninės demokratijos projektas siūlo naujas piliečių ir valdžios komunikacijos formas

Nuo 2007 m. rugsėjo Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas kartu su Kauno technologijos ir Mykolo Romerio universitetais įgyvendina ambicingą projektą „Demokratija žinių visuomenėje: iššūkių ir galimybių analizė“ (e. demokratija). Projekto tikslas – nustatyti esmines demokratijos funkcionavimo šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje problemas ir pasiūlyti efektyvius būdus joms spręsti, taikant naujasias informacines technologijas. Projektą remia Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas.

Projekto komanda siekia ne tik teoriškai tyrinėti elektroninės demokratijos pranašumus, galimybes bei pavojus, bet ir, panaudojant naujasias informacines technologijas bei intelektualinį potencialą, keisti Lietuvos demokratinio proceso praktiką – diegti naujoves, kurios didintų demokratijos kokybę, skatintų efektyvesnę valdžios ir piliečių dialogą, teikti kvalifikuotus siūlymus ir metodologinę pagalbą elektroninės demokratijos klausimais.

Viena iš šio projekto pasiūlytų demokratinio proceso naujovių, susilaukusių išskirtinio visuomenės dėmesio, – interneto tinklalapis manobalsas.lt, leidžiantis rinkėjams pasitikrinti, kokios partijos ir kokio kandidato į Seimo narius pažiūros labiausiai sutampa su jo pažiūromis. Ši internetinė „racionalaus balsavimo“ sistema leidžia rinkėjams, atlikus trumpą testą, palyginti savo poziciją aktualiausiais klausimais, dėl kurių diskutuojama Lietuvos viešojoje erdvėje, su politikų pažiūromis, pagal jas susirasti artimiausią politiką ar partiją, sužinoti politikų poziciją konkrečiais klausimais. Projektas remiasi Šveicarijoje sėkmingai veikiančios racionalaus balsavimo interneto svetainės patirtimi. Lietuva yra viena pirmųjų šalių pasaulyje, įgyvendinanti tokį projektą.

Per pirmuosius tris projekto gyvavimo mėnesius manobalsas.lt tinklalapį aplankė beveik 140 000 lankytojų. Jų atsiliepimai apie projektą labai palankūs. Lankytojai teigia, kad testas labai padėjo žmonėms, neapsisprendusiems, už ką balsuoti, paskatino tokius žmones ateiti į rinkimus. Statistika rodo, kad internete šis tinklalapis turi daugiau kaip 20 000 nuorodų: įvairūs diskusijų forumai, internetiniai puslapiai ir tinklaraščiai savanoriškai dėjo nuorodas į tinklalapį manobalsas.lt, diskutuoja apie jo aktualumą. Projekto idėja buvo įvertinta ir informacinių technologijų ekspertų: „Infobalt“ rengiamame „Geriausio lietuviško IRT produkto“ konkurse tinklalapis manobalsas.lt gavo specialų prizą už naujoviškumą, taip pat tapo „Inovacijų prizo 2008“ konkurso nugalėtoju.

Tinklalapis manobalsas.lt ne tik naudingas visuomenei, bet ir suteikia ypač vertingų duomenų politologinei partijų nuostatų analizei. Į 2008 m. Seimo rinkimams skirtą klausimyną atsakė 333 kandidatai į Seimo narius, iš jų 232 politikai iš septynių rinkimus laimėjusių partijų. Atsakymų analizė rodo, kad vertybiniai skirtumai tarp Lietuvos didžiųjų partijų gana ryškūs, tačiau Lietuvos partinės konkurencijos laukas gana kompleksiškas ir neatitinka vakarietiško vienmačio kairės – dešinės arba dvimačio (kairė – dešinė ir liberalumas – konservatyvumas) modelio.

Dar viena visuomenei skirta elektroninės demokratijos projekto naujovė – kartu su Piliietinės visuomenės institutu ir „Transparency International“ Lietuvos skyriumi sukurtas tinklalapis manoseimas.lt, kuriame piliečiams pateikiama susisteminta, išsami ir objektyvi informacija apie Seimo veiklą, panaudojant mokslinius metodus ir naujųjų informacinių technologijų teikiamas galimybes.

Tinklalapyje manoseimas.lt pateikiamos Seimo narių biografijos (politinė veikla Seime, išsimokslinimas, darbinės veiklos istorija ir pan.); balsavimai reikšmingais klausimais (reikšmingi praeitos kadencijos klausimai išskirti apklausus Seimo frakcijas, komitetų darbuotojus ir politikos ekspertus bei analitikus); rinkimų rėmėjai; Seimo narių balsavimo panašumai, kuriuos vartotojas gali lyginti pagal devynis kriterijus: gimimo metai, gyvenamoji vieta, universitetas, išsimokslinimas, ūkio šaka, frakcija, komitetas, politinis statusas, turtas. Be to, portale sukurta interaktyvi Seimo narių ir piliečių bendravimo priemonė – klausimų ir atsakymų puslapis.

Kuriant tinklalapį sukurta ir milžiniška duomenų bazė Seimo narių veiklai tyrinėti (surinkti išsamūs duomenys apie 2004–2008 m. kadencijos Seimo narius ir jų balsavimus Seime), atlikta Seimo narių balsavimo studija.

Joje išnagrinėtas klasterinės analizės ir daugiamačių skalių (MDS) metodo tinkamumas Seimo narių veiklai analizuoti, pritaikius šiuos metodus nustatyti balsavimo skirtumus paaiškinantys veiksniai.

Elektroninės demokratijos projekte daug dėmesio skirta šiuo metu Lietuvoje aktyviai svarstomai elektroninio balsavimo idėjai. Projekto komanda parengė išsamią elektroninio balsavimo galimybių studiją, kurioje įvertinta internetinio balsavimo įvedimo Lietuvoje nauda, sąnaudos ir potencialios grėsmės. Atliktas tyrimas rodo, kad elektroninio balsavimo įvedimas leidžia atsakyti tik į vieną šiuolaikinių visuomeninių procesų keliamą iššūkį – piliečių mobilumo didėjimą. Tačiau ši priemonė nėra pajėgi išspręsti sisteminių demokratijos funkcionavimo problemų, kaip antai mažėjantis rinkėjų aktyvumas. Be to, internetinio balsavimo įvedimas gali padidinti sisteminės demokratijos problemas, skatindamas instrumentinį požiūrį į rinkimus ir mažindamas ritualinę rinkimų funkciją, didindamas ekspertų ir mažindamas paprastų piliečių vaidmenį ir galimybes kontroliuoti rinkimų procesą, keisdamas balsavimo slaptumo sampratą ir didindamas „balsų pirkimo“ galimybes.

Dar viena stambi elektroninės demokratijos projekto tema – viešųjų diskusijų kokybės analizė, kurios tikslas – išsiaiškinti praktinio svarstymų demokratijos (angl. *deliberative democracy*) įgyvendinimo, ypač pasitelkiant šiuolaikines technologijas, galimybes ir prielaidas. Siekiant įvertinti svarstymų demokratijos įgyvendinimo galimybes taikant šiuolaikines komunikacijos technologijas, būtina ne tik įvertinti virtualios komunikacijos pobūdį, bet ir išsiaiškinti jos dalyvių motyvus, nuostatas bei virtualių ryšių poveikį. Tam atlikta reprezentatyvi visuomenės apklausa, kurios duomenų analizė atskleidė keletą tendencijų. Pirma, nors įsitraukiantieji į virtualias diskusijas nepasižymi didesniu aktyvumu išnaudojant tradicines politinio dalyvavimo formas (dalyvavimas rinkimuose, veikla visuomeninėse organizacijose), jiems būdingas aiškiai išreikštas polinkis dalyvauti politikoje kaip politinės diskusijos ir svarstymų partneriui. Šie žmonės yra „internetiniai piliečiai“, kurių politinė veikla pasireiškia viešu politinės nuomonės sakymu: politinio pobūdžio informacijos platinimu, dalyvavimu diskusijose ir svarstymuose. Antra, šiuolaikinės komunikacijos technologijos sudaro galimybes užmegzti ryšius, kurie leidžia „politizuoti“ nevirtualius socialinius tinklus, t. y. surasti partnerių politiniam pokalbiui, kurio nevaržo baimė susipykti, susipažinti su alternatyviomis nuomonėmis ir požiūriais į politinius įvykius. Pagrindinis

motyvas, kodėl nemaža dalis potencialių virtualios diskusijos dalyvių (reguliariai skaitančių tokias diskusijas) patys neprisideda prie jų turinio kūrimo, yra anoniminis tokių diskusijų pobūdis, t.y. tai, kad pašnekovai yra nematomi ir nepažįstami.

Nors apklausos rezultatai rodo, kad gana nemaža dalis piliečių yra nusiteikę įsitraukti į politinių reikalų svarstymą, vis dėlto atlikta Lietuvos valdžios institucijų iniciatyvų sukurti erdvę politinei diskusijai analizė rodo, kad lietuviškose svetainėse gana retos prieigos piliečių viešajai nuomonei pareikšti, o piliečių aktyvumas įsitraukiant į šias erdves yra taip pat nedidelis. Remiantis užsienio šalių sėkmingų virtualios diskusijos praktikų pavyzdžiais bei kritiškai įvertinus svarstymų demokratijos šalininkų ir priešininkų argumentus parengtos rekomendacijos, kaip įtraukti piliečius į prasmingas ir rimtas politines diskusijas.

Projekto „Demokratija žinių visuomenėje: iššūkių ir galimybių analizė“ rezultatai bus apibendrinami 2009 m. planuojamoje išleisti monografijoje lietuvių ir anglų kalba. Vykdam projektą tyrimų pagrindu jau parengtos devynios mokslinės publikacijos, kurios bus spausdinamos užsienio bei Lietuvos akademinuose žurnaluose („Politologija“, „Lithuanian Political Science Yearbook“ ir kt.). Daugiau informacijos apie projektą galima rasti projekto internetinėje svetainėje www.e-demokratija.lt.

AINĖ RAMONAITĖ